

4. SÜSTEEMSELT OLULISED ARVELDUSSÜSTEEMID

4.1. RISKID JA JÄRELEVAATAJA HINNANG

Eesti Panga järelevaatamise alla kuuluvad kaks süsteemset olulist süsteemi: Eesti Panga hallatav reaalaajaline brutoarveldussüsteem TARGET2-Eesti ja Eesti Väärtpaberikeskuse hallatav väärtpaberiarveldussüsteem. Selle aasta alguses võttis Eesti Pank järelevaatamisele ka kaardimaksete süsteemi. Kuna seal süsteemis töödeldavad kaardimaksed moodustavad suure osa kõikidest maksetest, avaldab kaardimaksete süsteem mõju raharingluse toimimisele.

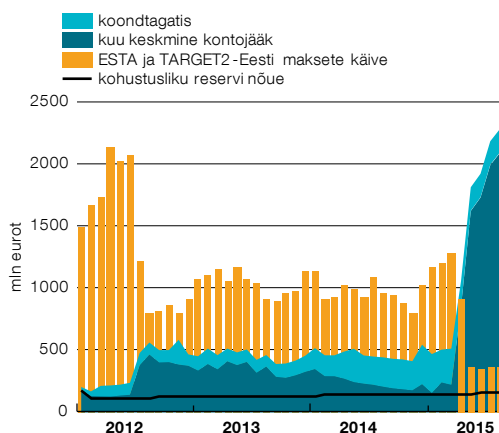
TARGET2-Eesti toimis 2015. aasta esimesel poolel oluliste tõrgeteta ning süsteemi käideldavus oli 100%. Süsteemi haldurina tegi Eesti Pank kaks talitluspidevuse testi, et tagada võimaliku sidekatkestuse ja TARGET2 maksemooduli tõrke korral valmisolek kriitiliste maksete arveldamiseks. Lisaks testiti süsteemihalduri toimevõimet asenduspinnal, juhul kui põhitöökohta ei saa kasutada. Mõlemad testid läksid edukalt.

Pankade likviidsuspuhvid olid arvelduste sujuvaks toimimiseks piisavad ning pankade vajadus Eesti Pangalt päevasisest laenu võtta oli minimaalne. Päevasisest laenuvõimalust ehk koondtagatise vastu avatud krediidiliini kasutasid kuuest selle võimaluse loonud pangast kolm ja sedagi vaid üksikul korral. Üleöölaenu pangad ei vajanud. Keskpangas hoitava kohustusliku reservi nõude suurus oli 148 miljonit eurot. Mitu kommertspanka hoiab keskpangas vahendeid nõutust märksa rohkem. Keskpangas hoitava kontojääk kasvas 2015. aasta aprillis kaheksa korda, ligikaudu 2 miljardi euroni, peamiselt seetõttu, et üks suur pangagrupp muutis likviidsusjuhtimist (vt joonis 4.1.1).

Eurosüsteemi süsteemset olulised maksesüsteemid, mida kasutavad Eestis tegutsevad pangad arveldusteks – EBA Clearingu hallatav jaemaksete arveldussüsteem STEP2 ja tähtajaline suurmaksete netoarveldussüsteem EURO1 – toimisid samuti tõrgeteta.

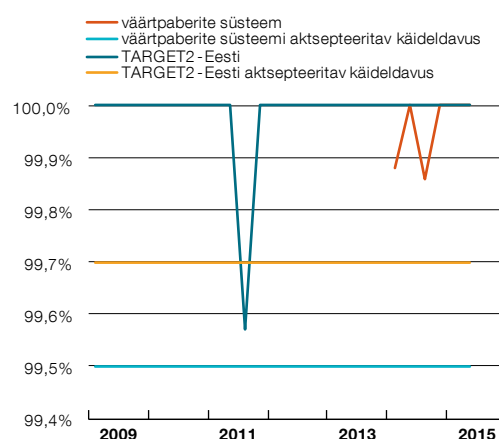
Eesti Väärtpaberikeskuse (EVK) hallatavas väärtpaberite arveldussüsteemis ei olnud 2015. aasta esimesel poolel ühtegi intsidenti ning süsteem toimis 100%. Igal kuul arveldati keskmiselt 4400 tehingut koguväärtusega 9,5 miljonit

Joonis 4.1.1. Pankadevaheliste maksete käive, kohustusliku reservi nõue ja keskpangas hoitava kontojääk

Allikas: Eesti Pank

Joonis 4.1.2. Pankadevaheliste arveldussüsteemide käideldavus

Allikas: Eesti Pank

eurot. Arvelduste ebaõnnestumise määr, mis näitab nende tehingute osatähtsust, mis arveldati plaanitud arvelduspäevast hiljem, oli 0,03%. See tähendab, et igal kuul hilines kas raha või väärtpaberite puudumise tõttu 13 väärtpaberite ostumüügiülekanne. EVK eesmärk on hoida käideldavuse tase vähemalt 99,5% aastas ning arvelduste ebaõnnestumise määr alla 1% tehingutest. Süsteemi teenustase vastas eesmärgiks võetud määrale (vt joonis 4.1.2).

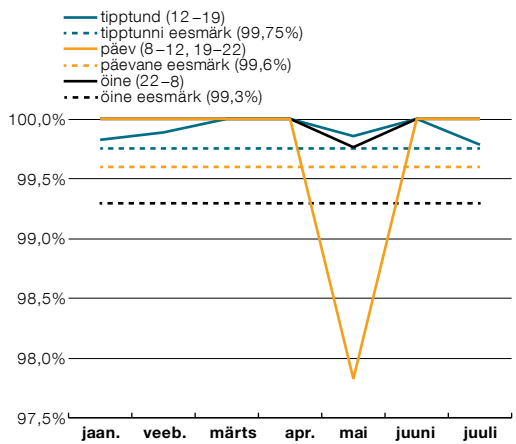
Pärast väärtpaberiarveldussüsteemi hindamist 2014. aastal andis järelevaataja EVK-le soovitusid riskide minimeerimiseks. EVK on viinud neid soovitusi ellu plaanitud aeglasemalt, praeguseks on neist täidetud kolmandik. Eesti Pank on samal ajal nõustunud lükkama osa soovitusete

täitmist edasi, kuniks on selgunud Balti keskde-
 positooriumite ühendamise üksikasjad ja mõju
 Eesti Väärtpaberikeskusele.

Nets Estonia hallatavas Eesti kaardimaksete süsteemis oli 2015. aasta esimesel poolel kuus intsidenti, mis tõid kaasa teenustaseme languse. Ööpäev läbi ja seitse päeva nädalas toimivas kaardimaksete süsteemis oli poole aasta jooksul kaardimaksete autoriseerimine häiritud 13 tundi ja 8 minutit. Kahel korral ei toiminud mobiilmaksete ja e-kaubanduse teenus, ülejäänud neljal korral jäi tegemata osa pangaautomaadis ja makseterminalis algatatud kaarditehingutest.

Raharinglus oli esimesel poolaastal enim häiritud 19.–20. mail poolteist päeva väldanud kaardisüsteemi tõrke tõttu. Selle tulemusel langes süsteemi käideldavus allapoole eesmärgiks võetud taset ehk 99,6%: süsteemi päevase aja käideldavus oli mais 97,83% (vt joonis 4.1.3). See tõrge oli viimaste aastate suurim: teise panga automaadist ei saanud võtta sularaha ning keskeltläbi kaks kolmandikku kaarditehingutest jäi tegemata. Intsident tekkis andmebaasi tõrke tõttu,

Joonis 4.1.3. Kaardimaksete süsteemi käideldavus 2015. aastal

Allikas: Eesti Pank

mis halvas kaarditehingute töötlemise. Nets Estonia analüüsis probleemi põhjuseid ja võimalikke lahendusi ning muutis süsteemi tarkvara ja parandas andmebaasi ülesehitust, et vähendada andmebaasi koormust ja vältida sarnase olukorra kordumist. Süsteemihalduri sisse seatud protseduur turuosaliste – pankade ja kaupmeeste ning tõsisemate tõrgete puhul ka avalikkuse – teavitamiseks toimis selle intsidendi ajal korrektset.